

Dziuba, Andrzej Franciszek

"I moralisti classici. Da Machiavelli a la Bruyere", Giovanni Macchia, Milano 1988 : [recenzja]

Studia Płockie 23, 223-224

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

GIOVANNI MACCHIA, I MORALISTI CLASSICI. DA MACHIAVELLI A LA BRUYERE,

Milano 1988, Adelphi Edizioni, ss.470.

Poznanie myśli etycznej czy teologiczno-moralnej, zwłaszcza z przeszłości, musi opierać się na tekstach źródłowych. Trudno bowiem korzystać tylko z opracowań, nawet najwybitniejszych autorytetów. Proces historycznych analiz, nowe ich narzędzia oraz osiągnięcia innych nauk pomocniczych czy pokrewnych pozwalają często na osiągnięcie nowych wyników, czasem nawet zupełnie odmiennych, a najczęściej posuwających dalej już wypracowane opinie i oceny. Co więcej, możliwość zapoznania się z tekstami źródłowymi myśli moralnej pozwala także na pewne praktycznie odniesienie do życia i postaw etyczno-moralnych. Historia i w tej dziedzinie okazuje się nauczycielką życia, wskazując zarówno dobro jak i zło z przeszłości.

Wydany po raz pierwszy w 1961 r. zbiór I moralisti classici doczekał się kilku wydań, m. in. wersji poszerzonej w 1978 r. /Garzanti, Milano 1978, ss. 363/ w ramach serii I Garzanti Argomenti, jak jej 44 tom. Prezentowane natomiast wydanie ukazuje się w serii Piccola biblioteca Adelphi, jako jej 22 tom. Warto już to wspomnieć, iż sam autor znany jest z wielu innych książek, zwłaszcza z zakresu historii literatury: *Baudelaire critico* /1939/, *Baudelaire e la poetica della malinconia* /1946/, *Il paradiso della ragione* /1960/, *Il mito di Parigi* /1965/, *Vita, avventura e morte di Don Giovanni* /1966/.

Prezentowany zbiór, po krótkiej nocy wydawniczej oraz wprowadzeniu, podzielony został na sześć części, które kolejno zatytułowano: 1. Władza i idylla, 2. Przyjemności samotności, 3. Gorzka wiedza, 4. Władza maskowania, 5. Lustro namiętności, 6. Samotność światowa. W ramach tych bloków tematycznych autor publikuje fragmenty słynnych dzieł wybitnych moralistów poczynając od Niccolò Machiavellego do Jean de La Bruyère. Oprócz dwóch wyżej wspomnianych znalazły się teksty m. in. Baldeser Castiglione, Francesco Guicciardini, Antonio de Guevara, Stefano Guazzo, Michel de Montaigne, Francis Bacon, Tomas Garzoni, Robert Burton, Francisco de Quevedo, Thomas Browne, Baltasar Gracián, Torquato Accetto, Guilio Mazzarino, René Descartes, Blaise Pascal, Francois de La Rochefoucauld, Charles de Saint-Évremond. Każdy z publikowanych materiałów poprzedzony jest krótkim wprowadzeniem. Zamieszczono także aparat krytyczny w postaci przypisów i not wyjaśniających. Przed spisem treści dodano jeszcze krótką notę bibliograficzną, która pozwala na sięgnięcie do pierwotnych wydań dzieł, z których zaczerpnięto publikowane fragmenty.

Publikowany zestaw tekstów moralistów, klasyków nie ma w bezpośrednim zamiarze autora, służyć badaniom nad dziejami moralności czy historii teologii moralnej. Pomyślany on jest przede wszystkim jako zbiór dla badań nad dziejami literatury europejskiej, pod szczególnym kątem skoncentrowanym nad procesami etyczno-moralnymi przemian, jakie dokonywały się na przestrzeni czasu od II principe /Książę/ Machiavellego do Charaktery La Bruyére. A więc obejmuje on okres ponad czterech wieków, i to szczególnie znaczących dla przemian Starego Kontynentu i jego oddziaływania na resztę świata. Charakterystycznym jest, iż wszyscy prezentowani autorzy i wszystkie teksty odnosząc się do życia społecznego danego okresu, są do pewnego stopnia odzwierciedleniem świadomości etyczno-moralnej ówczesnego świata, przynajmniej w płaszczyźnie tej, która została utrwalona w formie pisanej.

Dzieło G. Macchia uświadamia czytelnikowi, oczywiście w formie sygnalnej i wrywkowej, bogactwo przemian kulturowych, społecznych, gospodarczych, religijnych czy politycznych, nie mówiąc już o moralnych człowieka indywidualnego oraz różnych społeczności jakie dokonują się w czasie. Literatura moralna jak ją nazywa autor, jest swoistą sumą różnorodnych symboli, które odzwierciedlają tradycję oraz to co jawi się nowego. Literatura ma zawsze coś do powiedzenia czytelnikowi m. in. w sensie przekazu, który z kolei wymaga medytacji. Swoista mobilność tej spuścizny pisarskiej jest bliska mobilności samego człowieka.

Nie można wreszcie pominąć także formy przekazu określonej treści. Jest ona niezwykle bogata tak w sensie wykorzystanych narzędzi jak i nowego widzenia treści. Okazuje się, że literatura tego gatunku uprzedza często literaturę teologiczno-moralną czy etyczną, m.in. ze względu na w pewnym sensie charakter kontenstacyjny wobec rzeczywistości a także i norm etyczno-moralnych. Nie idzie tu zawsze o negację, a raczej o krytykę, o poszukiwania rodzące się na kanwie nowych prądów filozoficznych czy kulturowych. Już ich podjęcie i twórcze wykorzystanie w formie dzieł literackich były pewnym przeciwstawieniem się stabilnym, utrwalonym czy wręcz uświęconym stylom, formom czy mechanizmom różnych wspólnot i społeczności.

Prezentowana publikacja może być cenną pomocą w badaniach nad problematyką moralną w literaturze europejskiej. Trudno jednak zaproponowany zbiór uważać za wyczerpujący, raczej można dopatrzeć się w nich pewnych oznak tendencyjności. Moralisci bowiem, także poza strukturami Kościoła ukazywali i inne aspekty życia ówczesnych społeczności. Literatura nie jest bowiem tak jednorodna i jednostronna. Większość przytoczonych fragmentów jest klasycznymi świadectwami swego czasu, tym cenniejszymi, że wyrażonymi we wspaniałych formach literackich. Warto by dodać jeszcze drugą stronę medalu.

Ks. Andrzej F. Dziuba